

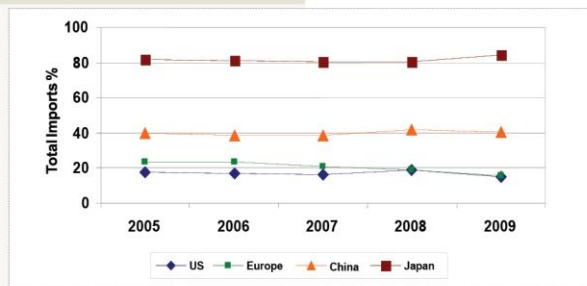
تلاش امارات در راستای کمرنگ نمودن نقش تنگه هرمز در مبادلات جهانی نفت خام

علی خواجوی^۱ ■ معاونت برنامه ریزی وزارت نفت

تقاضای جهانی نفت خام را عبور می‌دهد [۵،۴].

طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ میلادی، کشورهای حوزه خلیج فارس بیش از ۳۰ درصد از کل نفت خام تولیدی جهان و حدود ۹۷ درصد از کل نفت خام تولیدی منطقه خاورمیانه را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۱) [۸]. این در حالی است که با توجه به چشم‌انداز آینده تولید نفت خام، پیش‌بینی می‌شود که با کاهش سهم تولید نفت خام کشورهای غیراوپک از ۵۹/۷۴ درصد در سال ۲۰۱۰ به ۵۳/۱۶ درصد در سال ۲۰۳۰ و همچنین افزایش تقاضای کشورهای آسیایی، وابستگی جهان به نفت خام تولیدی منطقه خاورمیانه افزایش یابد [۷].

در این میان سابقه جنگ نفتکش‌ها در خلیج فارس و همچنین تهدیدهای مستولین ایرانی به بستن تنگه هرمز در صورت وقوع هرگونه حمله احتمالی به این کشور، ذهن مقامات برخی از کشورهای حاشیه خلیج فارس را به سمت اجرای طرح‌هایی برای کاهش وابستگی صادرات نفت خام خود به این تنگه، به‌ویژه در مواقع بحرانی معطوف کرده است.

۱ | سهم نفت خام صادراتی از کشورهای خلیج فارس به چین، ژاپن، اروپا و آمریکا نسبت به کل صادرات نفت خام به این کشورها [۸]

- کانال سوئز و خط لوله Sumed که دریای سرخ و خلیج سوئز را به دریای مدیترانه متصل می‌کند. این کانال با توان انتقال روزانه ۴/۵ میلیون بشکه در روز، معادل ۵ درصد از کل تقاضای جهانی نفت خام را از خود عبور می‌دهد.

- آبراه باب المندب که دریای عرب را به دریای سرخ متصل ساخته است. این آبراه با انتقال روزانه ۳/۳ میلیون بشکه نفت خام در روز، سهمی معادل ۴ درصد از کل تقاضای جهانی نفت خام را انتقال می‌دهد.

- تنگه بوسفور واقع در ترکیه که نفت منطقه دریای خزر را از طریق دریای سیاه به دریای مدیترانه منتقل می‌کند. این تنگه با انتقال ۲/۴ میلیون بشکه در روز، ۳ درصد از کل

مبادله شده است. مهم‌ترین مقاصد نفت خام صادراتی از این تنگه، ژاپن، چین، هند، اروپا، آمریکا و کشورهای آسیایی بوده است [۸،۴].

سایر گلوگاه‌های مهم دریایی که نقش کلیدی در نقل و انتقال جهانی نفت خام دارا هستند، عبارتند از:

- تنگه مالاکا (Malacca) در مالزی که ارتباط اقیانوس هند (نفتی که از خاورمیانه می‌آید) و اقیانوس آرام (مراکز عمده مصرف نفت در آسیا) را برقرار می‌سازد. این تنگه با انتقال ۱۵ میلیون بشکه نفت خام در روز که معادل ۱۸ درصد از کل تقاضای جهانی نفت خام است، بعد از تنگه هرمز مهم‌ترین گذرگاه جریان نفت خام در جهان می‌باشد.

مقدمه

روزانه بیش از ۴۲ میلیون بشکه نفت خام، معادل ۵۳ درصد از کل نفت تولید شده در جهان، از پنج تنگه حیاتی عبور داده می‌شود. سه نقطه نخست این تنگه‌ها به تنهایی سهمی معادل ۴۶ درصد از کل عرضه جهانی نفت خام را به خود اختصاص داده‌اند. قطع عبور جریان نفت از هر یک از مسیرهای اصلی صادراتی، می‌تواند تأثیر بسیار قابل توجهی بر اقتصاد جهانی و قیمت نفت خام داشته باشد. در این میان، تنگه هرمز واقع در خلیج فارس با ظرفیت انتقال ۱۷ میلیون بشکه در روز، بیش از ۲۰ درصد از کل تقاضای جهانی نفت خام را در اختیار داشته و در واقع نخستین و مهم‌ترین نقش را در نقل و انتقالات نفتی جهان برعهده دارد [۵،۴].

گلوگاه‌های مهم مبادلات نفتی در جهان

طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ میلادی، به‌طور متوسط ۳۷ درصد از کل نفت صادر شده در جهان از طریق تنگه هرمز

1 a.khajavi@gmail.com

نهایی انتقال نفت خام این خط لوله، حدود ۱۰ درصد از کل نفت خامی است که به طور روزانه از تنگه هرمز عبور می‌کند [۱].

همچنان که گفته شد، هدف از احداث این خط لوله ۳۶۰ کیلومتری که توسط یک شرکت چینی و با سرمایه‌گذاری ۳/۳ میلیارد دلاری در حال احداث است، علاوه بر حفظ امنیت صادرات نفت خام امارات در مواقع بروز بحران در تنگه هرمز، توسعه بندر فجیره و تبدیل آن به یک منطقه ویژه انرژی به وسیله ایجاد تاسیسات گسترده پالایشگاهی، پتروشیمی و ذخیره سازی نفت خام است. این کشور در نظر دارد با تأسیس پالایشگاهی در این منطقه، روزانه ۳۰۰ هزار بشکه از نفت خام انتقالی خود را به آن اختصاص دهد. همچنین به تازگی یک شرکت ایتالیایی، برنده مناقصه ۱۶۰ میلیون دلاری احداث مخازن ذخیره سازی نفت خام در این بندر شده است. در همین راستا، برخی مقامات اماراتی در اظهار نظرهای جالب خود عنوان نموده‌اند که به دنبال راهی هستند تا بندر فجیره را به رتردامی کوچک در منطقه تبدیل نمایند [۳، ۱].

علاوه بر موارد یاد شده، کشور امارات با این اقدام، هزینه صادرات نفت خام خود را به طور محسوسی کاهش خواهد داد؛ چرا که هزینه بیمه کشتی‌های نفتکش در دریای عمان نصف هزینه آن‌ها در خلیج فارس و تنگه هرمز است [۱].

۱ | مقایسه تولید نفت خام کشورهای حوزه خلیج فارس و جهان (واحد: هزار بشکه در روز)

کشور / سال	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵
ایران	۴۲۱۶	۴۳۲۷	۴۳۲۲	۴۲۸۶	۴۲۳۴
عراق	۲۴۸۲	۲۴۲۳	۲۱۴۳	۱۹۹۹	۱۸۳۳
کویت	۲۴۸۱	۲۷۸۲	۲۶۳۶	۲۶۹۰	۲۶۱۸
عمان	۸۱۰	۷۵۴	۷۱۵	۷۴۲	۷۷۸
قطر	۱۳۴۵	۱۳۷۸	۱۱۹۷	۱۱۱۰	۱۰۲۸
عربستان سعودی	۹۷۱۳	۱۰۸۴۶	۱۰۴۴۹	۱۰۸۵۳	۱۱۱۱۴
امارات متحده عربی	۲۵۹۹	۲۹۳۶	۲۹۰۰	۲۹۷۱	۲۷۵۳
کل کشورهای خلیج فارس	۲۳۶۴۶	۲۵۴۴۶	۲۴۳۶۲	۲۴۶۵۰	۲۴۳۵۸
کل جهان	۷۹۹۴۸	۸۱۹۹۵	۸۱۴۴۶	۸۱۵۵۷	۸۱۲۶۱
سهم خلیج فارس از کل جهان	۲۹/۶	۳۱	۲۹/۹	۳۰/۲	۳۰

مسئولین اماراتی، این خط لوله به منظور مقابله با خطرانی که از جانب ایران، تنگه هرمز را تهدید می‌نماید و در جهت حفظ امنیت صادرات نفت خام این کشور و توسعه بندر فجیره احداث می‌شود. ظرفیت این خط لوله که از میدان حبشان امارات آغاز می‌شود، در ابتدای فعالیت، ۱/۵ میلیون بشکه در روز است که تا اواسط سال ۲۰۱۱ به ظرفیت نهایی، یعنی ۱/۸ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. در واقع ظرفیت

دست انجام است که در مطلب پیش رو به پروژه احداث خط لوله انتقال نفت خام امارات متحده عربی به بندر فجیره اشاره می‌شود.

◆ خط لوله انتقال نفت خام حبشان - فجیره

طبق برآورد کارشناسان انرژی، خط لوله انتقال نفت خام امارات متحده عربی به بندر فجیره در ابتدای سال ۲۰۱۱ افتتاح خواهد شد. به گفته

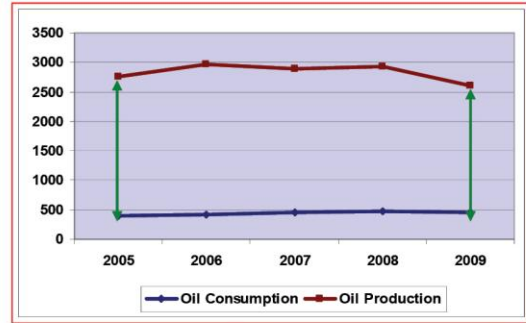
به طور کلی طرح‌هایی که برای دور زدن تنگه هرمز در نظر گرفته شده است، در ۳ گروه عمده طبقه‌بندی می‌شوند [۵]:
 (۱) انتقال نفت خام از طریق امارات متحده عربی به دریای عمان

(۲) انتقال نفت خام از طریق عراق به دریای مدیترانه
 (۳) انتقال نفت خام از طریق عربستان سعودی به دریای سرخ
 برای هر یک از مسیرهای یاد شده، طرح‌ها و پروژه‌هایی در

۲ | مسیر خط لوله حبشان - فجیره امارات متحده عربی [۲]

۳ | روند تولید و مصرف نفت‌خام امارات متحده عربی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ میلادی [۸]

امارات متحده عربی و عربستان سعودی، خلیج فارس و تنگه هرمز طی سال‌های آینده، همچنان در مبادلات نفتی جهان از اهمیت به‌سزایی برخوردار باشند.

از سوی دیگر ضروری است که ایران نیز برای حفظ این موقعیت استراتژیک، توسعه روابط خود را با کشورهای حاشیه خلیج فارس هر چه پیش‌تر گسترش دهد.

منطقه ابکیک (Abqaiq) در شمال‌شرقی عربستان و در مجاورت میدان قوار، آغاز و به بندر ینبوع در دریای سرخ منتهی می‌شود. ظرفیت فعلی و نهایی این خط لوله به‌ترتیب ۲/۵ و ۵ میلیون بشکه در روز است. نفت انتقال داده شده به دریای سرخ در نهایت از طریق نفتکش به کانال سوئز و خط لوله Sumed انتقال داده می‌شود [۵].

این در حالی است که مصرف‌کنندگان عمده نفت‌خام کشورهای خلیج فارس، کشورهای ژاپن، چین، هند و سایر کشورهای آسیایی هستند و در صورت انتقال عمده نفت‌خام کشورهای تولیدکننده حاشیه خلیج فارس به دریای سرخ یا حتی دریای مدیترانه، مشکلات متعددی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه آسیایی ایجاد خواهد شد. حداقل ضروری که از این بابت متوجه کشورهای مصرف‌کننده نفت‌خام خواهد شد، افزایش قیمت نفت‌خام تحویلی است؛ چرا که به‌عنوان مثال برای انتقال نفت‌خام از بندر ینبوع تا باب‌المندب و انتقال آن برای مصرف کشورهای آسیایی، حداقل ۵ روز زمان نیاز است [۵].

در خصوص انتقال گاز تولیدی از منطقه خلیج‌فارس به خارج از آن نیز مشکلات بی‌شماری وجود دارد. به‌عنوان مثال در قطر، سرمایه‌گذاری‌های وسیعی برای تولید LNG صورت گرفته است که هیچ راهی جز عبور از تنگه هرمز نخواهد داشت.

بنابراین به نظر می‌رسد حتی در صورت به نتیجه رسیدن طرح‌های در دست انجام در

مورد نیاز و نفوذ گسترده ایران در عراق، این مسیر را برای اجرای طرح‌های یاد شده با اما و اگرهای جدی روبه‌رو ساخته است. به‌طوری‌که اگر همه این مشکلات در سریع‌ترین زمان ممکن نیز مرتفع گردند، حداقل در میان مدت (۳ تا ۵ سال آینده)، این مسیر نمی‌تواند در این رابطه نقش جدی ایفا نماید.

همچنین مهم‌ترین پروژه طراحی شده در عربستان

طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ میلادی، کشورهای حوزه خلیج‌فارس بیش از ۳۰ درصد از کل نفت‌خام تولیدی جهان و حدود ۹۷ درصد از کل نفت‌خام تولیدی منطقه خاورمیانه را به خود اختصاص داده‌اند.

سعودی برای حذف تنگه هرمز، خط لوله انتقال نفت خام "شرق - غرب" می‌باشد. این خط لوله از

در شکل ۳، روند تولید و مصرف نفت‌خام در کشور امارات متحده عربی نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، این کشور در سال ۲۰۰۹، حدود ۲۶۰۰ هزار بشکه در روز تولید نفت‌خام داشته‌است که ۴۵۵ هزار بشکه در روز از آن را در داخل کشور مصرف نموده است [۸]. بنابراین توان صادرات نفت‌خام این کشور در سال ۲۰۰۹، معادل ۲۱۴۴ هزار بشکه در روز بوده است. این امر نشان‌دهنده این است که ظرفیت نهایی خط لوله حبشان - فجیره، حدود ۸۴ درصد از کل توان صادراتی نفت‌خام امارات در سال ۲۰۰۹ و نزدیک به ۷۰ درصد از کل نفت‌خام تولیدی این کشور در این سال است.

نتیجه‌گیری

با وجود این‌که کشور امارات مراحل پایانی احداث خط لوله انتقال نفت‌خام خود را به خارج از تنگه هرمز پشت سر می‌گذارد، به نظر نمی‌رسد که سایر پروژه‌های طراحی شده برای کاهش وابستگی به خلیج فارس، در آینده‌ای نزدیک با موفقیت به سرانجام برسد. مشکلات امنیتی، سرمایه بالای

منابع

- [1] "Hormoz Tensions Rise, Abu Dhabi Bypass Pipeline Nears completion", MEES, Vol LIII No 19, 10 May 2010
- [2] www.poten.com: "Weekly Tanker Opinion", April 16, 2010
- [3] www.dutch-energysolutions.nl: "Billeli wins Vopak Fujairah oil terminal expansion deal", 5 May 2010
- [4] www.EIA.doe.gov: "World Oil Transit Chokepoints", January 2008
- [5] www.lehman.com, Lehman brothers, "Global Oil Choke Point", 2008
- [6] www.zawya.com/story.cfm/sidZAWYA20090514112309
- [7] "World Oil Outlook", OPEC, 2009
- [8] BP Statistical Review World of Energy, 2010-2006

1 Petroline